

SOMKUTAS RÓBERT*

A NÉMET ALÁRENDELTSÉGBE LÉPTETETT MAGYAR KIRÁLYI I. GYORSHADTEST TEVÉKENYSÉGE VII. RÉSZ

ÁTJUTÁS A SZTÁLIN VONALON (1941. 7. 18–19.)

1941-BEN – AZ ÚN. BARBAROSSA HADMŰVELET KERETÉBEN – A MAGYAR KIRÁLYI I. GYORSHADTEST KÉT (PÁNCÉLOZOTT) FELDERÍTŐ-ZÁSZLÓALJA – JÚLIUS 9-TŐL A NÉMET DÉL HADSEREGCSOPORT ALÁRENDELTSÉGÉBEN – RÉSZT VETT A SZOVJETUNIO ELLENI HADMŰVELETBEN. JÚLIUS 16-TÓL A GYORSHADTEST A NÉMET 17. HADSEREG TELJES ALÁRENDELTSÉGÉBE KERÜLT, ÉS – MINT ANNAK GYORSAN MOZGÓ EGYSÉGÉT – A HADSEREG DÉLI SZÁRNYÁN VETETÉK BE. Az I. gyorshadtest az előretörésre vonatkozó részletesebb parancsot már másnap megkapta. Ennek értelmében a gyorshadtest csapatainak Sarograd (*Szarograd*) helységen keresztül – Braclavra (*Brazlaw*) történő gyorsütemű előretöréssel – tehermentesíteni kellett a Dnyeszteren Mohiljevnél (*Mohylów*), és az attól keletre átkelt német seregeket.

Július 18-án a várakozást felderítés követte, majd a 2. gépkocsizó dandár déltől – hat menetlépcsőbe csoportosítva – besoroltatta az egységeket Kamenyec-Podolszki irányába, és felkészült az előrevonás végrehajtására. A menetoszlop élére a 2. felderítő-zászlóalj és a 2. gépkocsizó zászlóalj – egy üteggel és egy légvédelmi gépágyús szakasszal megerősítve – Szatavánál sorolt be. Este 18 órakor tájékoztatták a dandárt, hogy a Barnál a híd leszakadt, és a menet csak másnap, a 257. hadosztály elvonulása után indulhat el. Így a dandár az elfoglalt körzetben töltötte az éjszakát.

Az 1. lovasdandár csapatai Zvanicsikból Sarograd, Dzurin irányába tervezték előretörést. Az egységeket

az 1. lovasdandár alárendeltjeiből kijelölt felderítő szervek biztosították. A gyorshadtest további előretörésének érdekében a felderítési feladatokat a Kalus folyó terepszakaszán hajtották végre. [48] A kiküldött felderítő szervek Szkazince (*Skazince*), Berezovo (*Berezowo*) vonalában erős szovjet ellenállásba ütköztek, és megállapították, hogy a Zvan patak mögött szovjet erődök helyezkednek el. [50; 129. o.]

Az első lépcsőben lévő 3. huszárezred Olhovicen át előrenyomulva estére felvette a szoros harcrintkeztést az előretolt állásokban a védő szovjet csapatokkal. A védők a kiépített tüzelőállásaikból erős tüzérségi tüzellel akadályozták a szétbontakozó dandár tevékenységét. A kerékpáros zászlóalj, a páncélos zászlóalj és a gépvontatású tüzérosztály csak kerülő úton

– elsősorban Dunajovcin keresztül – tudta végrehajtani az előrevonást. A fázasztó menet után estére érkeznek be Struga keleti körzetébe. [51; 22. o.]

A 4. huszárezred elővédjét az előrevonása során támadás érte, vesztesége 1 halott, 1 sebesült és 2 eltűnt katona. Az erődvonalon való átjutásra – a dandárparancsnok parancsa alapján – Pongrácz Pál ezredes parancsnoksága alatt egy harcscoport hoztak létre, amely a 3. és a 4. huszárezredből és az 1. lovas tüzérosztályból állt. [50; 129. o.]

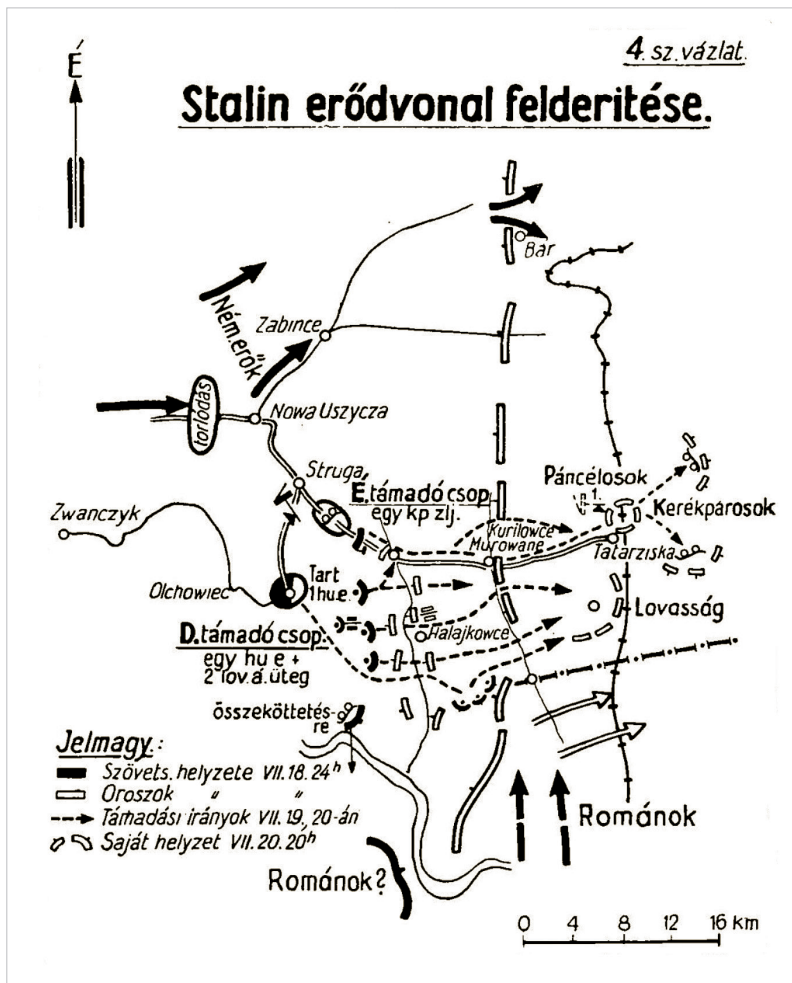
A hadtest intézkedett, hogy az 1. gépkocsizó dandárnak még aznap éjszaka fel kell zárkóznia Barra, és onnan csak a Zmerinkára (*Zmerynka*) vezető út felderítését követően indulhat tovább. Az aznap este kiadott parancs szerint az 1. lovasdandár egyik

20. ÁBRA.
A magyar katonák egy csoportja a leküzdött Sztálin-vonal egyik erődjénél (Fortepan / Hajdú Fedő Károly/ 129116)

* Nyá. alezredes. ORCID
0000-0002-3746-9588

21. ÁBRA.
A Sztálin-erődvonal
felderítése
[51; 23. o.]

22. ÁBRA.
Raszputyica, avagy „Sár
tábornok” besegít a védőknek.
Magyar katonák egy 29.M
Bofors 8,0 cm-es légvédelmi
ágyút és vontatóját próbálják
kiszárazítani a tengelyig erő
sárból
(Forrás: Tolnai Világlapja
1941. 8. 43. évfolyam,
32. szám, 4. o.)

részének a Dnyeszter mentén, a másik csoportosításának a Kurilowce-Murovanye (*Kurylowce-Murowane*), Sarogrod, Dzsurin útvonalon kellett előrenyomulnia.

A 2. gépkocsizó dandár bevetését nem tervezték, így továbbra is az elfoglalt körletében maradt.

A hadtestparancsnokság Nova Usicán települt. A hadtestközvetlenek közül a VI. gépvontatású közepes tarczackos üteg bevonult a 2. gépkocsizó dandárhoz.

A magyar csapatok ezekben a napokban első alkalommal ismerhették meg az ukrainai, illetve oroszországi időjárás igazi „titkos fegyverét”, a „raszputyica”¹⁹-t. Ez tulajdonképpen az esőből (majd később a hóolvadásból) adódóan, az utak gépjárművekkel való járhatatlanságát idézi elő a térségben található agyagterhelésű talajok rossz vízvezetése miatt. Ezt a terepadottságot a védők nagy védelmi előnyként tartották számon, és az állapotot nemes egyszerűséggel „Sár Generálisnak” titulálták.

Ezen a napon a VII. közelfelderítő század befejezte frontszolgálatát, katonáit kivonták a harcvonalból és hazai repülőtérré vezényelték őket. [50; 130. o.] A század 9 db WM-21 közelfelderítő repülőgéppel rendelkezett, ebből 1941. 06. 21-én az F.242 jelű gépet Zielene mellett a szovjet légvédelem lelőtte, a kétfős személyzet eltűnt.

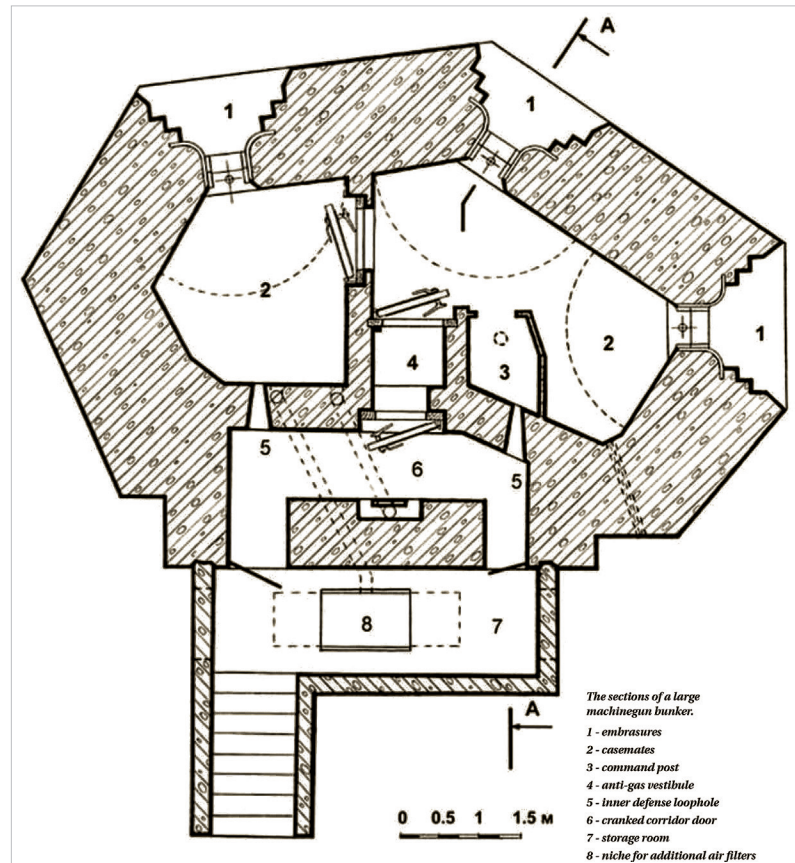
Július 19-én, a német III. hadtest 100. könnyű hadosztályának arcvonalszakaszán – az előző napi heves harcok után –, viszonylag nyugodtabb időszak következett. A foglyok vallomása alapján azonban várható volt a 47. harcokosztály megjelenése, amely a német vonalakat észak-északkelet irányban akarta átvágni. A hajnalban kezdődő támadást visszaverték a német csapatok, de a szovjetek a német hadosztály elővédjét bekerítették. A további bekerítést csak a bal szárny védelmi vonalának megrövidítésével tudták elkerülni. A kritikus helyzetbe került hadosztály lőszerutánpótlása már csak légi úton volt lehetséges. Szerencséjükre a további páncélos támadás elmaradt. A harc során a szovjetek 40 harcocsit veszítettek. [50; 130. o.]

¹⁹ A raszputyica (распутица) azon jelenség orosz elnevezése, amikor az év két periódusában a burkolatlan utakon az utazás országszerte az esőből adódó sár vagy a hóolvadás miatt nehézségekbe ütközik.

A németek – bár a Sztálin-vonalat áttörték és megtörték a szovjet csapatok ellenállását –, támadásuk azonban Vinnyica térségében elakadt, és nem tudtak további sikert elérni. A térségben összpontosított szovjet erők arra készültek, hogy a 17. német hadsereg jobb szárnyára csapást mérve, visszavessék őket az erőd mögé. Ennek megakadályozása érdekében a hadsereg parancsnoka módosította elhatározását. Új terve szerint a jobb szárnyra átdobott erőkkel elhárítja az ellencsapást, délről bekeríti és megsemmisíti a vinnyicai csoportosítást, majd Baron át Braclav irányába, tovább nyomul délnyugat felé.

Az 1. lovasdandár is július 19-én kezdte meg az erőd megközelítését. Az előttük lévő számos folyó által át-szegdelt terep elkerülése érdekében – az egyetlen járható úton – a Zvancsik, Dunajovce, Nova Usica útvonalon kezdték meg előrevonásukat. Már Zvancsik előtt szívósan védekező ellenségbe ütköztek, és a felderítő szervek jelentették, hogy egy harcokcsival támogatott, ezrederejű támadás bontakozik ki ellenük. A lovasdandár első lépcsőjét az ellenséges tüzérségi tűz alá vette, és megtámadták őket. A dandárparancsnok azonnal védelembe rendelte a csapatait, és a jól megszervezett tűzrendszerüknek köszönhetően rendre elhárították a rohamokat. Amikor már láthatóvá vált, hogy a szovjetek támadása kifulladásig tart, a parancsnok támadásra adott parancsot, ami elől az ellenség – a rohamot be sem várva – az erőd mögé vonult vissza.

Július 19-én az 1. lovasdandár lovas- és kerékpáros csoportjainak kölcsönös támogatása mellett sikerült az ellenséget az előretolt állásaiból kivetni. A felderítő erők megközelítették a Sztálin-erődvonalat. A lovasdandár estére felzárkózott a Sztálin-vonalra, és megszervezték az áttörést. Ennek érdekében két támadó csoportosítást hoztak létre, és megerősítésként megkapták a 2. lovas gépágyús üteget. A gépesített és kerékpáros csapatrészeket a műút mentén, a lovas csoportokat ettől délre, a nehezen járható területen vonták össze. Az 1. huszárezred Ha-

23. ÁBRA.
Egy szovjet, három géppuskával ellátott erőd felülnézeti metszete (1. lőrés, 2. tüzelőállás, 3. parancsnoki állás, 4. gáz elleni előtér 5. belső védelmi lőrés, 6. zárható folyosóajtó, 7. raktár, 8. fülke a kiegészítő légszűrőknek) [52; 31. o.]

lajkocvenél (*Halajkowce*) érte el Sztálin-vonalat. A Sztálin-erődök részeit – egyes beton- és páncélos erődökből álló elemei között –, a hézagokat rejtett tábori elemekkel egészítették ki. Ezek a tábori elemek nagyon keskeny és mély lövészárkokból, óvhelyekből és géppuskafészekből álltak. Dróttakadályokat csak egyes fontos közlekedési vonalak mellett húztak fel.²⁰

Az 1. lovasdandár parancsnoka a felderítő-járőrök jelentései alapján – a korábbi tervtől eltérően – megindította a támadását. A 4. huszárezred megkerülő támadásával elfoglalta Halajkocvét, azt követően a 4/ I. huszárosztály és a 13. kerékpáros zászlóalj támogatására – amely szovjet utóvédekkel harcolt – előrenyomult. A nehezen járható terepen végrehajtott, merész [48] támadásukkal elérték, hogy a váratlanul feltűnő huszárok láttán a meglepett védők szinte ellenállás nélkül feladták állásaikat. A 4. huszárezred ezen a napon esett át a tűzkeresztségen. [51; 22. o.]

Vesztesége 3 halott, 2 súlyos, 2 könnyebb sebesült, 2 eltűnt huszár és 1 sebesült tiszt volt. A nap során az ezred 400 szovjet foglyot ejtett. A lovasdandárnak sikerült átjutnia a Sztálin-vonalon. Az 1. lovasdandár felderítő-zászlóalj egyes részei Berezovonál, a többségük Huta Str. Olhovic között tartózkodott. [49; 130–131. o.] Az 1. lovasdandár azt követően kétnapos harccal esett át a tűzkeresztségen. [49; 129 o.]

(Folytatjuk)

HIVATKOZÁSOK

- [47] Lovik Károly, Jagits József, Dr. Kapy Rezső, Hunt Béla, Dr. Gábor Áron, Koroda Miklós. 6 haditudósító a vörös fronton, *Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság*, Budapest, 1942;
- [48] Zsedényi Zoltán. A gyorshadtest hadműveletei Oroszországban 1941 / Előadás az Országos Tiszti kaszinóban/ Budapest, 1942. III. 20, Kézirat, HIM HL 6577;
- [49] Erdeős László. A magyar honvédelem egy negyedszázada 1919–1944. II., Attraktor, 2007, Máriabesnyő – Gödöllő;
- [50] Várhalmi Iván. 2012. A m. kir. honvédség erőfeszítése a gépesítés területén 1920-tól 1941. 06-ig. A Kárpát-csoport, majd az I. gyorshadtest hadműveletei a Szovjetunióban 1941-ben Magánkiadás;
- [51] Vattay Antal (vitéz) 1942. Az 1. lovasdandár a Szovjet elleni háborúban. Magyar Katonai Szemle 12. évf. 7. szám;
- [52] http://www.worldatwarmagazine.com/waw/wp-content/uploads/2012/03/WaW_23-article.pdf World at War 23, Apr-May 2012, The Stalin Line: Fortification of the USSR's Western Border. By Ivan Volkov and Evgany Khitryak, (Letöltve: 2023.5.15.).

²⁰ A dróttakadályokat az új Molotov-Ribbentrop paktum által megállapított új határ létrejötte után felszámolták, és a háború kirobbanása után már nem volt idő a teljes műszaki zárendszer újratelepítésére.